

Odborné právní vyjádření

k možné odpovědnosti Objednatele za pád stromů nebo jejich částí z pozemků určených k plnění funkcí lesa na území Národního parku České Švýcarsko

Objednatel:

Správa Národního parku České Švýcarsko

se sídlem Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa

Zhotovitel:

Advokátní kancelář Korbek, Tuháček & partneři, s.r.o.

JUDr. Miloš Tuháček, advokát

V Táboře dne 10. 12. 2020

Seznam zkratek:

- **EVL:** evropsky významná lokalita
- **KČT:** Klub českých turistů
- **lesní zákon:** zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), v platném znění
- **NOZ:** zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění
- **NP:** národní park
- **NP ČŠ:** Národní park České Švýcarsko
- **NS/NS ČR:** Nejvyšší soud České republiky
- **NSS:** Nejvyšší správní soud
- **SOZ:** zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- **Správa NP:** Správa Národního parku České Švýcarsko
- **zákon o TO:** zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, v platném znění
- **ZCHÚ:** zvláště chráněné území
- **ZOPK:** zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

Zadání

Dne 19. 10. 2020 se ředitel Objednatele obrátil na Zhotovitele s žádostí o zpracování právního rozboru týkajícího se pádu stromů nebo jejich částí z pozemků určených k plnění funkcí lesa Správy NP, zejm. **posouzení, případně navržení kroků, které by ze strany Správy NP byly potřebné a vyloučily by možná rizika** v případech újmy na zdraví, životě nebo majetku (a následných soudních sporů, které by vyústily v neprospěch NP a odpovědných pracovníků).

Objednatel poskytl Zhotoviteli následující **vstupní údaje**:

- V důsledku kůrovcové kalamity došlo k **plošnému odumření smrkových porostů** na většině území NP. S ohledem na předmět ochrany EVL České Švýcarsko (podmáčené smrčiny) **nelze vytěžit veškeré kůrovcové souše**, a tak dochází k situaci, kdy **účelové komunikace a turistické stezky procházejí tímto zasaženým územím** nebo v jeho bezprostřední blízkosti.
- Velmi problematické jsou lokality v oblasti soutěsek a **dna údolí v NP**, případně i některé další intenzivně navštěvované oblasti NP.
- Vzhledem k této situaci **Správa NP navrhla úpravu své směrnice č. 31** k realizaci opatření v souvislosti s výskytem nebezpečných stromů.

Objednatel poukázal na Zhotovitelovy předchozí rozborů a zadal Zhotoviteli aktualizaci právního rozboru formou žádosti o zodpovězení níže citovaných otázek. S ohledem na to, že od doby zpracování předchozích rozborů Zhotovitelem¹ došlo ke změnám právní úpravy (např. § 63 ZOPK), jakož i k prvním výkladům relevantních ustanovení NOZ ze strany NS, zařazuje Zhotovitel před odpověďmi na otázky Objednatele souvislý výklad základního legislativního a judikatorního rámce předmětné problematiky (část první).

V tomto právním rozboru vychází Zhotovitel z podkladů předaných Objednatelem, z obecně závazných právních předpisů, z odborné literatury, jakož i z judikatury a vlastních znalostí a zkušeností.

---

¹ Jedná se především o „Právní analýzu k odpovědnosti vlastníka lesa za škodu vzniklou jeho návštěvníkům“ zaslano Objednateli dne 15. 8. 2016.

ČÁST PRVNÍ: ZÁKLADNÍ ZÁKONNÝ A JUDIKATORNÍ RÁMEC PROBLEMATIKY

Základní prvky právní odpovědnosti za opomenutí předcházet škodám za škodu způsobenou pádem stromu v lese, jež je součástí ZCHÚ

Právní základ odpovědnosti za porušení povinnosti předcházet škodám je upraven v §§ 2900 a násl. NOZ. Z judikatury NS publikované v letošním roce je zřejmé, že **pro námi řešenou problematiku bude relevantní § 2901 NOZ**. Objednatele totiž nestíhá primárně prevenční povinnost v souvislosti s nebezpečím vzniku újmy konáním, tedy aktivním postupem jednatelky osoby (jež je upravena v § 2900 NOZ),² ale tzv. **povinnost zakročovací**. Objednatel je totiž v pozici subjektu, který má kontrolu³ nad nebezpečnou situací⁴, neboť mu přísluší právo hospodařit na pozemcích se stromy, jež mohou způsobit škodu návštěvníkům NP. Tato zakročovací povinnost však není bezbřehá, nýbrž zahrnuje jen taková opatření, která lze vzhledem **ke konkrétní situaci rozumně požadovat**.

Aby byla dovozena odpovědnost Objednatele, musí existovat **příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem újmy** jako jeden z nezbytných předpokladů odpovědnosti. Ta je dána pouze tehdy, je-li újma podle obvyklého (přirozeného) chodu věcí i obecné zkušenosti adekvátním následkem protiprávního úkonu či škodní události, přičemž základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je **objektivní předvídatelnost škodního následku**. **Ta asi bude v případě Objednatele naplněna, neboť pád stromu lze podle informací Objednatele objektivně předvídat.**

Co se týče **zavinění**, pak toto se předpokládá (presumuje) ve formě nedbalosti (§ 2911 NOZ). Jinak řečeno tomu, kdo porušil povinnost zakročit dle § 2901 NOZ, vznikne povinnost újmu tímto porušením jinému způsobenou nahradit, ač přitom neporušil ani dobré mravy, ani žádnou jinou povinnost stanovenou zákonem nebo převzatou smluvně, **ledaže prokáže, že škodu nezavinil.**

² Tento typ odpovědnosti rovněž nelze při činnosti objednatele vyloučit (např. škoda způsobená na zdraví při pádu stromu při jeho kácení), nicméně otázky Objednatele směřují jinak.

³ Kontrolou nad nebezpečnou situací se rozumí faktická moc ovládnout zdroj nebezpečí a zamezit vzniku škod. Má ji ten, kdo disponuje schopnostmi nebo nástroji, které jsou způsobily nebezpečí vzniku újmy odvrátit; má povinnost zakročit, i když sám nebezpečnou situaci nevytvořil.

⁴ Nebezpečnou situací se přitom nemyslí pouze riziko v podobě potenciální hrozby vzniku škody nebo újmy, ale již reálná hrozba vzniku škodné události.

Objednatele v souladu s NOZ stíhá také tzv. notifikační povinnost podle § 2902 NOZ. Kdo porušil právní povinnost, nebo kdo může a má vědět, že ji poruší, oznámí to bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může újma vzniknout, a upozorní ji na možné následky. Splní-li oznamovací povinnost, nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení zabránit. Jestliže povinná strana tuto povinnost nesplní nebo oprávněné straně není zpráva z důvodů na straně povinné strany včas doručena, má poškozená strana nárok na náhradu újmy, která jí tím vznikla, neboť se jedná o porušení právních povinností.

Konečně zmiňme, že v části odborné literatury se v souvislosti s pádem stromů uvažuje i o aplikaci jiných ustanovení NOZ. Jedná se jednak o škodu způsobenou náhodou, jednak o možnost aplikovat § 2937 NOZ, tedy škodu způsobenou věcí, resp. jejím samovolným působením.⁵ Pokud by bylo toto ustanovení na pád stromu v praxi někdy aplikováno, muselo by být počínání vlastníka poměřováno kvalitou jeho péče a stupněm obezřetnosti ve vztahu ke zjiitelné kvalitě stromu, a to v rámci liberačního důvodu (náležitý dohled nad věcí).

S ohledem na to, že dotazy Objednatele míří i na pracovněprávní otázky, je nutno zmínit, že zákoník práce kombinuje zakročovací povinnost s povinností oznamovací, když vyžaduje, aby zaměstnanec upozornil nadřízeného vedoucího zaměstnance na škodu hrozící zaměstnavateli nebo zakročil proti hrozící škodě, pokud by tím bylo zabráněno bezprostřednímu vzniku škody. Poměřován tak musí být například náklad na telefonický hovor oproti zachráněnému lidskému životu.

Specifičnost možnosti předcházet škodám na zdraví, životě a majetku ve ZCHÚ

Specifikem námi rozebírané situace je, že pozemky s příslušností hospodařit Objednatele, z nichž hrozí pád stromu, se nacházejí na území NP. Bohužel, k obdobné situaci schází judikatura NS. Podobná skutková situace byla řešena v rozsudku NS ze dne 28. 2. 2013 pod sp. zn. 25 Cdo 2819/2011. NS se však k dovolatelově argumentaci pravidly obsaženými v ZOPK bohužel nevyjádřil. Musíme se tedy pokusit dospět k určitým právním závěrům na základě rozboru právní úpravy, neboť skutečnost, že se jedná o pozemky na území NP, je pro odpovědi na otázky Objednatele nanejvýše relevantní.

⁵ K tomu i stať soudce NS P. Vojtky v Bulletinu stavebního práva 3/2015.

Na Objednatele coby „vlastníka“⁶ předmětných pozemků dopadají povinnosti na úseku ochrany přírody dle ZOPK⁷. Ty mu ztěžují přikročit k těžbě ohrožených porostů bez toho, aby obdržel **příslušné správní akty (konkrétně patrně půjde o stanovisko podle § 45i ZOPK a výjimky podle § 43 a § 56 ZOPK)**.⁸ Zhotoviteli není ze zadání zřejmé, zda pro danou lokalitu disponuje Objednatel příslušnými povoleními a/nebo posouzením vlivů na životní prostředí. Předpokládá však, že jimi nedisponuje. Zhotovitel za této situace se znalostí judikatury **Objednateli doporučuje zažádat o udělení předmětných výjimek a stanoviska orgánu ochrany přírody dle § 45i ZOPK**.⁹ Na tomto doporučení nic nemění

---

⁶ Podle § 4 odst. 1 lesního zákona platí, že pokud jde o lesy ve vlastnictví státu (dále jen "státní lesy"), vztahují se práva a povinnosti vlastníka lesa podle tohoto zákona na právnickou osobu, které je svěřeno nakládání s těmito lesy, pokud tento zákon nestanoví jinak. Je-li Objednatel podle ZOPK povolán k hospodaření se státními lesy na území národního parku, podle lesního zákona na něj dopadají všechna práva a povinnosti vlastníka lesa. Lesní zákon přitom při ukládání povinností vlastníkům lesa nerozlišuje mezi tím, zda je vlastníkem lesa stát, anebo právnická či fyzická osoba. Na všechny vlastníky lesa bez rozdílu dopadají tytéž povinnosti, které jim ukládá veřejnoprávní předpis - lesní zákon - za účelem ochrany a péče o les.

⁷ Ve vztahu ke státním lesům na území Národního parku České Švýcarsko vystupuje Objednatel jako subjekt příslušný hospodařit s tímto lesem, tj. jako subjekt, na který se přímo vztahují práva a povinnosti vyplývající z lesního zákona pro vlastníka lesa (§ 4 odst. 1 lesního zákona) a logicky i povinnosti, které vyplývají ze zákona o ochraně přírody.

⁸ Podle § 45h odst. 1 ve spojení s § 45i odst. 1 ZOPK platí, že ten, kdo zamýšlí uskutečnit záměr, který může samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit předmět ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, je povinen návrh záměru předložit orgánu ochrany přírody ke stanovisku, zda může mít samostatně nebo ve spojení s jinými koncepcemi nebo záměry významný vliv na předmět ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti. Podle § 50 odst. 1 a 2 ZOPK platí, že zvláště chránění živočichové jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích, chráněna jsou i jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop, přičemž je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrctvat.

⁹ Tento postup doporučuje Zhotovitel i z důvodu, že takovýto názor zaujal Krajský soud v Plzni ve věci Správa NP Šumava v rozsudku č. j. NSS č. j. 6 As 271/2018 – 41 ze dne 17. 9. 2019. Jednalo se o případ, kdy Správa NP Šumava argumentovala rozpor mezi pravidly ZOPK a pravidly na úseku požární ochrany, konkrétně tím, že správní orgány porušily zásadu zákonnosti, protože napadené rozhodnutí je v rozporu se ZOPK, a to § 45i, § 50 a § 66 tohoto zákona. Soud k tomu uvedl následující: „*Za této situace správní orgány měly a mohly zjistit, že otázka, zda uložením předmětného opatření, které by sice mělo vést k odstranění zjištěných nedostatků na úseku požární ochrany, nevede k porušení jiných právních předpisů, není vyjasněna a je sporná. Je na místě zdůraznit, že správní orgány musí postupovat v souladu se všemi právními předpisy podle § 2 odst. 1 správního řádu, a nikoli jen právními předpisy vydanými pro úsek státní správy, v níž jsou činné. Vznikne-li ve správním řízení pochybnost o tom, zda uložení povinnosti nevede samo o sobě k porušení jiné zákonné povinnosti, musí být pochybnost vyvrácena, nebo musí této situaci správní rozhodnutí odpovídat (povinnost nebude uložena, nebo bude uložena povinnost jiná). ... Soud v této souvislosti odkazuje na nále- ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/16 ze dne 16. 5. 2018, podle něhož nikomu nelze uložit nesplnitelnou povinnost, když požadavek splnitelnosti právní povinnosti lze vztáhnout jak na povinnost, s jejímž porušením je spojen vznik objektivní odpovědnosti, tak na sankční povinnost, která je jejím právním následkem. ...* „

skutečnost, že Objednatel vystupuje zároveň i jako orgán státní správy, ba dokonce v trojím postavení.¹⁰

Nová právní úprava odpovědnosti za vstup do přírody a krajiny (lesa) a právní možnosti omezení vstupu do lesa

Právní úprava vstupu do přírody a krajiny a do lesa byla v posledních letech výrazně modifikována. Původně zákon o lesích v § 19 pouze stanovil, že **každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí**, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest; má přitom povinnost les nepoškozovat, nenarušovat lesní prostředí a dbát pokynů vlastníka lesa a jeho zaměstnanců. Dlouhodobě také lesní zákon obsahuje a obsahoval (byť nyní v upravené podobě) možnost vlastníka lesa **dát podle § 19 lesního zákona podnět orgánu státní správy lesů, aby z důvodu ochrany lesů nebo v zájmu bezpečnosti a zdraví občanů rozhodl o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa na dobu nejvýše tří měsíců**. Tuto možnost lze pojímat jako formu realizace občanskoprávní prevenční povinnosti vlastníka lesa. Je však předvídan **pro mimořádné případy – kalamity** (viz Drobník J., Dvořák P. Lesní zákon. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 54), v nichž se **rizikovitost týká celého porostu. Procesní formu představuje opatření obecné povahy**.

Podle nového znění § 19 odst. 2 lesního zákona je při vstupu do lesa podle odstavce 1 každý povinen přizpůsobit své jednání stavu přírodního prostředí v lese a zvýšenému nebezpečí, které je se vstupem do lesa spojeno, a **dbát své osobní bezpečnosti nebo bezpečnosti osob svěřených**. Uvedená povinnost platí **i při pohybu na účelových komunikacích v lese, vyznačených stezkách, pěšinách a trasách**, odpočinkových místech a tábořištích. **Vlastník lesa neodpovídá za škody na majetku, zdraví nebo životě vzniklé při využití práva podle odstavce 1, ledaže by škodu způsobil úmyslně. Obdobně je nově formulováno ustanovení § 63 odst. 5 ZOPK**, podle něhož je každý povinen při pohybu na cizích pozemcích včetně pohybu na pozemních komunikacích, stezkách a pěšinách, vyznačených cyklostezkách, odpočinkových místech, tábořištích a v altáncích mimo zastavěná území obcí dbát své osobní bezpečnosti nebo bezpečnosti osob svěřených a přizpůsobit své jednání stavu přírodního prostředí na těchto pozemcích a nebezpečím v přírodě obvyklým. Vlastníci pozemků neodpovídají za škody na majetku, zdraví nebo životě, vzniklé jiným osobám působením přírodních sil nebo vlastním zaviněním těchto osob.

Lze patrně očekávat, že tato ustanovení **nevyloučí odpovědnost vlastníka pozemku** za škody tam, kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu

---

¹⁰ Tuto trojí roli správ NP popsal NSS v rozsudku č. j. 2 Aps 7/2012 – 47 ze dne 30. srpna 2013. Jde jednak o výkon státní správy v ochraně přírody a krajiny, dále o plnění úkolů odborných organizací ochrany přírody ve svých územních obvodech a v neposlední řadě o péči o zvláště chráněná území ve své územní působnosti. Je tak slovy soudu propojena státní správa na úseku ochrany přírody a krajiny a rovněž činnost, která zahrnuje soukromoprávní hospodaření s majetkem ve vlastnictví státu, konkrétně se státními lesy na území tohoto parku.

péče a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům. Domníváme se však, že po účinnosti předmětné novely ZOPK **by měly soudy v každém jednotlivém případě ve zvýšené míře než dosud posuzovat, zda se porušením své prevenční povinnosti nepodílel na vzniku škody poškozený.**

Z použitelné judikatury k SOZ a z nové judikatury k NOZ

Rozsudek NS ze dne 20. února 2002 sp. zn. 25 Cdo 2471/2000

Nejvyšší soud v tomto rozsudku dovedl odpovědnost vlastníka lesa za škodu způsobenou pádem stromů na sousední pozemek, když shodně s oběma soudy nižší instance dospěl k závěru, že vlastník lesa **nedostál své prevenční povinnosti** dle ustanovení § 415 původního občanského zákoníku tím, že **nereagoval na stav předmětných stromů (polovyvrácené a nakloněné stromy)**, který mu byl znám, ani na výzvy vlastníků pozemků, kteří se cítili těmito stromy ohroženi. Naopak spoluzavinění na straně poškozených soudy neshledaly, když jejich snahu odvrátit vznik škody v podobě učinění výzvy směrem k vlastníkovi ohrožujících stromů, posoudily jako přiměřenou okolnostem ohrožení jejich majetku i jejich možnostem. **Vlastníkovi pozemku, z něhož padl strom, nepomohla obrana formou odkazu na hospodaření dle platného LHP.**

Rozsudek NS ze dne 25. února 2003 sp. zn. 25 Cdo 618/2001

Jednalo se o případ zranění chodkyně při přechodu můstku, který byl opravován zhruba půl roku před úrazem, stav turistických tras byl pravidelně kontrolován (pracovníci žalovaného ing. J. R. asi 10 dnů před úrazem) a ani při kontrole bezprostředně po úrazu nevykazoval můstek známky nedostatečné údržby; samotná prolomená kulatina byla z čerstvého, neztrouchnivělého dřeva. V odůvodnění svého rozhodnutí **Nejvyšší soud** mimo jiné konstatoval, že **„žalovaný stezky pravidelně udržoval a kontroloval, konkrétně předmětný můstek na turistické stezce přes Z. potok byl zhruba 6 měsíců před zraněním žalobkyně opraven a jeho stav byl pracovníci žalovaného ing. R. zkontrolován naposledy asi 10 dní před úrazem; v této době nebyly dřevěné kulatiny ztrouchnivělé ani mechanicky poškozené. Bezprostřední příčinou úrazu žalobkyně byl pád vyvolaný uvolněním a prolomením jedné z kulatin, která ani při následné kontrole po úrazu nevykazovala známky zanedbané údržby či nadměrného opotřebení. Za této situace není možné žalovanému vytýkat zanedbání (nevykonávání) náležité péče a dohledu nad majetkem, který spravoval, neboť jeho prevenční povinnost kontrolovat všechny turistické stezky tak, aby zabránil vzniku škod na životě, zdraví či majetku ve smyslu ustanovení § 415 obč. zák. nelze vykládat jako povinnost počínat si tak, aby v každém okamžiku vyloučil závalu způsobilou vyvolat**

škodu na libovolném úseku cesty. Takový požadavek by se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou závadou ve schůdnosti stezky, kterou však z povinnosti tzv. generální prevence dovodit nelze. Je proto správný závěr odvolacího soudu, že s ohledem na opatření učiněná žalovaným při péči o stav turistických stezek, nelze za zanedbání prevenční povinnosti žalovaného, vedoucí k poškození zdraví žalobkyně, považovat okolnost, že kontrola stavu můstku nebyla prováděna v kratším intervalu, než odpovídalo provozním možnostem žalovaného i obvyklému opotřebení můstku běžným provozem, tedy to, že poškození můstku vzniklé nahodile (bližší nezjištěným způsobem, pravděpodobně jiným uživatelem turistické stezky) v době mezi řádnými kontrolami stavu můstku nebylo zjištěno a odstraněno před vstupem žalobkyně. Jestliže v posuzovaném případě byl můstek řádně udržován a jeho stav kontrolován v intervalech přiměřených reálnému nebezpečí jeho poškození či opotřebení běžným provozem na turistické stezce, a přesto nepředvídatelná závada při jeho přecházení způsobila žalobkyni škodu, nedošlo ke vzniku škody následkem toho, že by obecná prevenční povinnost zakotvená v ustanovení § 415 obč. zák. byla ze strany žalovaného porušena. V řízení pak nebyly zjištěny žádné další skutkové okolnosti, nasvědčující tomu, že ke škodě došlo následkem jiného konkrétního jednání či opomenutí žalovaného, jehož rozpor s ustanovením § 415 obč. zák. by zakládal protiprávnost jako předpoklad obecné odpovědnosti za škodu. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) proto správně dovodil, že žalovaný neporušil právní povinnost vyplývající z ustanovení § 415 obč. zák. a že jeho odpovědnost za škodu není založena.“

Své závěry učiněné v této konkrétní věci pak Nejvyšší soud zobecnil ve vlastním výkladu ustanovení § 415 původního občanského zákoníku, ve kterém zdůraznil, že „každý je podle § 415 obč. zák. povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví a majetku; uvedené ustanovení mu však **neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody**“.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013 sp. zn. 25 Cdo 2819/2011

V této záležitosti NS řešil skutkovou situaci, která se asi nejvíce přibližuje té, již se Objednatel obává – tedy situace pádu stromu na veřejně přístupné a vyznačené stezky na území ZCHÚ. Na lesních pozemcích v okolí cyklostezky vlastník lesa „neprováděl pozvolnou těžbu stromů a jejich obnovu, nekontroloval zdravotní stav stromů, čímž zapříčinil jejich onemocnění parazitní dřevokaznou houbou – troudnatcem kopytovitým (*fomes fomentarius*) a zasažení hnílohou, které neodvratně ústí do spontánní destrukce napadeného stromu rozlomením koruny nebo zlomením kmenové části jako v tomto případě. Nákaza desítek stromů v daném místě, včetně samotného spadlého buku, byla patrná pouhým okem bez provádění sond, neboť na kmeni stromu se nacházely typické plodnice. V

řízení nebylo prokázáno, že by vyvrácení stromu bylo způsobeno nepředvídatelnými okolnostmi, např. silným větrem, srážkami, naopak hydrometeorologický ústav sdělil, že v daný okamžik bylo v lokalitě jasno, slunečno, bezvětrí. “ **Pozemek byl určen k ponechání bez zásahu a nebyly zjištěny žádné výstražné tabule**, které by upozorňovaly na nebezpečí pádu stromu před a za místem smrtelného úrazu. Žalovaný s návrhem vedení cyklistických tras souhlasil. NS hodnotil jako správný postup odvolacího soudu, který „*důvodně vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a po zopakování důkazů a jejich zhodnocení upřesnil závěry soudu prvního stupně ohledně porušení povinnosti žalovaným tak, že žalovaný neučinil potřebná opatření k zabránění vzniku škody tím, že vůbec nekontroloval stromy rostoucí podél cyklotrasy, jejichž pád mohl ohrozit osoby pohybující se na cyklotrase, a nepožádal orgán ochrany přírody a krajiny o provedení těžby vybraných stromů nebo neupozornil na rizika průjezdu danou lokalitou; na kmeni spadlého stromu i řady stromů dalších přitom byly viditelné plodnice dřevokazné houby.*“

Z takto zjištěného skutkového stavu pak vycházel i samotný Nejvyšší soud. Zamítnutí dovolání NS odůvodnil takto: „*Závěr odvolacího soudu o odpovědnosti žalovaného za škodu vychází z nezpochybnitelného skutkového základu, že dcera žalobkyně byla při jízdě na cyklostezce usmrcena částí stromu spadlou v důsledku jeho špatného stavu. Hlavní příčinou zřícení stromu bylo jeho napadení dřevokaznou parazitní houbou troudnatcem kopytovitým a hnilobou. Vykonával-li žalovaný práva a povinnosti vlastníka k lesnímu pozemku ve vlastnictví státu (§ 4 odst. 1 lesního zákona), na němž se nachází vyznačená cyklotrasa, kde došlo ke smrtelnému úrazu, důvodně aplikoval odvolací soud ustanovení § 415 obč. zák. a správně též dovodil porušení prevenční povinnosti ze strany žalovaného. Ten totiž v období předcházejícím této události nikterak nekontroloval stav lesního porostu podél cyklotrasy, o jejímž zřízení byl informován, a neprovedl ani žádná opatření k tomu, aby zabránil ohrožení bezpečnosti osob pohybujících se na cyklotrase pádem stromu. Neučinil-li žalovaný žádná opatření, která by zamezila nebo snížila možnost vzniku škody, nepočínal si vzhledem ke konkrétním okolnostem dostatečně obezřetně. Za této situace odvolací soud opodstatněně dovodil zanedbání (nevykonávání) náležité péče a dohledu žalovaného nad majetkem, který spravoval, byť jeho prevenční povinnost kontrolovat a udržovat stromy podél cyklotrasy ve smyslu § 415 obč. zák. jistě nelze vykládat jako povinnost počínat si tak, aby v každém okamžiku vyloučil nebezpečí vzniku jakékoliv škody. K argumentaci dovolatele ustanovením § 19 lesního zákona lze připustit, že **vlastník lesa nemůže odpovídat za každou škodu na zdraví a majetku osob, které do lesa vstupují, neboť je vyloučeno, aby měl pod plnou kontrolou stav veškerého porostu v lese** (podle odst. 1 věty první tohoto ustanovení každý má právo vstupovat do lesa na vlastní nebezpečí, sbírat tam pro vlastní potřebu lesní plody a suchou na zemi ležící klest). **Toto ustanovení ovšem zároveň nevylučuje, aby odpovědnost vlastníka lesa za škodu byla založena tam, kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu***

péče o lesní porost a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům. Zde totiž nejde o smrtelný následek, k němuž by došlo při volném pohybu poškozené kdekoliv v lese, nýbrž při jízdě na kole po lesní cestě, kde je určitý pohyb osob obvyklý. Šlo-li navíc o vyznačenou cyklotrasu, musel vlastník lesa předpokládat zvýšenou frekvenci návštěvníků a tomu přizpůsobit svou činnost ohledně stavu a kvality porostů, které mohly bezpečnost pohybu v těchto místech ohrozit. I když dovolatel sám nebyl zřizovatelem cyklotrasy nebo tím, kdo ji na pozemku vyznačil, o zřízení cyklotrasy věděl a vzhledem ke svému postavení zákonem povolaného správce státního lesa si měl být vědom i zvýšené možnosti ohrožení osob cyklotrasu využívajících. Nelze přitom přehlédnout, že žalovaný státní podnik je odborným a profesionálním správcem lesních porostů, který k plnění své funkce disponuje personálem a odbornými znalostmi i zkušenostmi, a lze na něj opodstatněně klást požadavek, aby v rámci své specializované činnosti jednak vyhodnotil rizika, která hrozí osobám vstupujícím na frekventovaných místech do lesa, jednak aby byl informován o stavu porostu v takových místech, obzvláště jde-li (jak tomu bylo v posuzovaném případě) o závažné postižení dřevokaznou houbou zjištělné i bez složitějších technických postupů. Souhrn těchto okolností byl důvodem ke zvýšené obezřetnosti a důkladnější kontrole stavu porostů v blízkosti turisticky využívané cesty. Jestliže ovšem žalovaný žádnou kontrolu neprováděl, nezjistil závadný stav řady stromů a nepřijal žádná opatření, aby odstranil či alespoň omezil riziko pádu stromu na cyklotrasu, porušil svou prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., a odpovídá tak za škodu tím způsobenou podle § 420 obč. zák.“

Ustanovení § 19 lesního zákona v tehdy platném znění (vstup do lesa na vlastní nebezpečí) dle názoru Nejvyššího soudu **nezbavuje vlastníka lesa možného rizika vzniku odpovědnosti za škodu** vzniklou návštěvníkům lesa tam, kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče o lesní porost a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům.

Co do vlivu skutečnosti, že se úraz stal v ZCHÚ, se NS nevyjádřil. Nejvyšší soud pouze konstatuje závěry, které k tomuto učinily soudy nižších stupňů, a tyto závěry se navíc vzájemně liší; zatímco okresní soud má za to, že se jedná o lesní pozemek, který je součástí přírodní rezervace, neznamená to, že jde o tzv. bezzásahové území, jak žalovaný tvrdil, krajský soud upřesňuje, že pozemek byl určen k ponechání bez zásahu. Přestože žalovaný i ve svém dovolání argumentoval zvláštní povahou přírodní rezervace, kde jsou možné těžební a pěstební zásahy nad rámec schváleného lesního hospodářského plánu pouze se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody a staré porosty mají být z větší části ponechávány bez zásahu, dovolací soud na tuto argumentaci v odůvodnění svého rozhodnutí nikterak nereagoval.

Rozsudek NS ze dne 4. prosince 2013, sp. zn. 25 Cdo 2508/2012

V této věci Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Brně, kterým byl změněn rozsudek prvoinstančního Městského soudu v Brně, kterým byla žaloba o zaplacení částky 130.318,- Kč z titulu odpovědnosti za škodu vzniklou na zaparkovaném osobním automobilu značky Citroen Berlingo v důsledku pádu části stromu. Městský soud v Brně vyšel ze zjištění, že *dne 3. 9. 2007 po 22.00 hodině spadla část stromu ve vlastnictví žalovaného na automobil žalobce Citroen Berlingo, zaparkovaný na veřejném prostranství v Botanické ulici v Brně, a poškodila jej i další vozidla zde zaparkovaná. Bylo prokázáno, že žalovaný zajišťuje pravidelnou údržbu dřevin v souladu s odborným posudkem dle harmonogramu, od února 2004 do září 2007 zajišťovala v areálu žalovaného řez suchých a poškozených větví, kácení a prořezávání stromů společnost Ing. Igor Kratochvíl, spol. s r. o. Soud dospěl k závěru, že žalovaný neporušil svou prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., neboť prováděl pravidelnou údržbu stromů a o stromy ve svém areálu pečoval s péčí řádného hospodáře.* Po podání odvolání ze strany žalobce věc projednával Krajský soud v Brně a napadený rozsudek Městského soudu v Brně změnil tak, že základ nároku je opodstatněný. Odvolací soud doplnil dokazování provedené soudem první instance o znalecký posudek a konstatoval, že ***běžná údržba stromů, jež byla prováděna najatou firmou, nebyla schopna odhalit nebezpečí pádu větví či celého stromu ani rozpoznat vady koruny stromu, zejména v případě napadení kmene vnitřní hnilobou. Hnilobu uvnitř stromu nelze rozpoznat vizuálně, lze zjistit vady ve větvení či zarůstání kůry, což je předpoklad výskytu hniloby, řešení může navrhnout odborná arboristická firma, u starých stromů zabrání ulomení větví např. vazba koruny, což bylo vhodné i v tomto případě vzhledem ke stáří stromu asi 80 let. Usychání větví mělo být pro žalovaného signálem pro zadání odborného posouzení stavu stromů a v tomto směru žalovaný nic neučinil a odborný posudek nechal vypracovat až poté, co ke škodě došlo. Odvolací soud dospěl k závěru, že žalovaný své prevenční povinnosti nedostál, neboť v jeho areálu se nacházely vzrostlé stromy ve stáří asi 80 let, jejichž větve přesahovaly z areálu do veřejného prostranství užívaného k parkování vozidel a pohybu osob, a pouze běžná údržba (navíc naposledy vykonaná v roce 2005) nebyla postačující k zabránění vzniku škody. Žalovaný neučinil vše potřebné, co bylo možno po něm požadovat, aby zjistil, v jakém stavu se porosty v jeho areálu nacházejí a aby zabránil vzniku škody.***

NS stejně jako odvolací soud dovodily, že **vlastník pozemku se vzrostlými stromy je zodpovědný za škodu způsobenou pádem odlomené větve i v případě, kdy vlastník pozemku o stromy pravidelně pečoval** tím, že *nechal provádět běžnou údržbu stromů spočívající v prořezání suchých větví; dle názoru Nejvyššího soudu měly vlastníka stáří a vzrůst stromů vést k důkladnější péči o ně a k zajištění odpovídajícího způsobu jejich ošetření.*

Rozsudek NS ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. 25 Cdo 2413/2012

V této věci NS odmítl dovolání žalovaných 1) a 2) proti rozsudku odvolacího Krajského soudu v Praze, kterým byl vůči žalovaným 1) a 2) potvrzen rozsudek prvoinstančního Okresního soudu v Kladně, kterým bylo žalovaným 1) a 2) uloženo zaplatit společně a nerozdílně žalobcům a) a b) částku 1.018.792,50 Kč a žalobcům c), d) a e) každému částku 350.000,- Kč, a to z titulu jejich odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku pádu stromu rostoucího ve stromořadí na projíždějící automobil. **Žalovaným 1) byla obec Vestec**, na jejímž katastrálním území došlo ke škodní události, žalovaným 2) pak **Krajská správa a údržba silnic Středočeského kraje**, příspěvková organizace. Odvolací Krajský soud v Praze svým rozsudkem navíc zavázal k náhradě škody i **žalovaného 3), Středočeský kraj**, a žalovaného 4), **soukromou právnickou osobu, když žalovaní 3) a 4) byli vlastníci padlého stromu** (dle konstatování soudu strom stál jednou polovinou na pozemku ve vlastnictví žalovaného 3) a druhou polovinou na pozemku ve vlastnictví žalovaného 4)). Vůči žalovaným 3) a 4) Okresní soud v Kladně žalobu původně zamítl. Žalobci a) a b) byli rodiče řidiče a spolujezdce, kteří v důsledku pádu předmětného stromu na jejich vozidlo zemřeli, žalobci c), d) a e) pak jejich sourozenci. Okresní soud v Kladně ve svém rozsudku konstatoval, že *příčinou pádu stromu rostoucího ve stromořadí podél silnice byl jeho havarijní stav, zejména hniloba, která rozložila podstatnou část dřevní hmoty kmene, vliv povětrnostních podmínek byl pouze podružný. Znalecký posudek ke stavu stromoví, který si objednala žalovaná 1), byl vypracován po místním šetření konaném dne 28. 7. 2006 se závěrem, že je havarijní stav celého stromořadí, a bylo doporučeno jeho celkové odstranění. Dne 14. 12. 2006 vydal obecní úřad žalované obce **povolení k pokácení 75 stromů** – topolu černého ve vlastnictví Správy a údržby silnic Kladno za stanovených podmínek, 18. 12. 2006 zajistila Správa a údržba silnic Kladno pokácení dvou viditelně nejvíce poškozených stromů, **další kácení stromů bylo přerušeno z důvodů vánočních svátků a bylo pokračováno 17. 1. 2007, následující den byly práce přerušeny z důvodu počínajícího orkánu. Soud posoudil uplatněný nárok podle zákona č. 13/1997 a vyhlášky 104/1997 Sb., která jej provádí, a dále podle zákona č. 114/1992 Sb. a ust. § 415, § 420 obč. zák. a dospěl k závěru, že v průjezdním úseku silnice obcí je povinna žalovaná 1) se starat o silniční zeleň, jejíž součástí strom byl, a žalovaný 2) ačkoliv znal stav stromu, včas nezasáhl. Starosta žalované 1) byl v červnu 2006 upozorněn, že podle § 8 zákona č. 114/1992 Sb. není potřeba ke kácení stromoví ohrožujícího život a zdraví povolení. Stromy byly ve stavu, kdy ohrožovaly život a zdraví, nebezpečí mohlo být při řádné péči o stromy včas rozpoznáno a neprodleným pokácením mohlo být zabráněno vzniku následků. Soud dovodil, že žalovaní 1) a 2) zanedbali prevenční povinnost, havarijní stav stromů jim byl znám, stromy včas neskáceli ani neseznámili vlastníky stromů se stavem stromoví.***

Po podání odvolání ze strany žalobců a žalovaných 1) a 2) věc následně řešil Krajský soud v Praze, který vůči žalovaným 1) a 2) rozsudek Okresního soudu v Kladně potvrdil, a nově k náhradě škody zavázal i žalované 3) a 4), když dovodil, že za vzniklou škodu odpovídají všichni žalovaní. Ve vztahu k žalovaným 3) a 4) Krajský soud v Praze dospěl k závěru, že *jako vlastníci pozemků, na nichž strom rostl a byl v jejich podílovém spoluvlastnictví, porušili svoji prevenční povinnost podle § 415 obč. zák., neboť se dlouhodobě nezajímali o stav stromu a neučinili žádné opatření k odvrácení hrozící škody, proto odpovídají za škodu vzniklou pádem stromu zapříčiněným špatným stavem stromu*. Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podal dovolání jak žalovaný 1), tak žalovaný 2). Žalovaný 1) ve svém dovolání namítal mimo jiné, že *péče o dřeviny rostoucí mimo les je povinností vlastníků dřevin, obec má pouze právo uložit jim provedení nezbytných zásahů včetně pokácení, není to však její povinností*. Žalovaná 1) dále uvedla, že se *snažila škodě předejít, objednala si odborné vyjádření, aby zjistila stav stromů, a následně vydala povolení k jeho vykácení*. Poukazuje na to, že se stav dřevin *nejevil pro laika jako ohrožující život, znalec připustil, že by stav stromu poznal pouze odborník*. Dále žalovaný 1) namítal, že *znalec bagatelizoval vliv orkánu Kyrill na pád stromu a že poškození spoluzavinili škodu, neboť jak vyplývá z vyjádření Českého hydrometeorologického ústavu, orkán může lámat celé stromy, a meteorologové doporučili omezit venkovní pohyb i jízdu autem*. Žalovaný 2) ve svém dovolání namítal, že péče o silniční zeleň v zastavěném území obce nespadá do předmětu jeho činnosti, a nebylo tak jeho povinností se o tuto zeleň starat. Shodně s případem řešeným v usnesení TOPOL, ani v tomto případě soudy žádným z pohledu žalovaných pozitivním způsobem nezohlednily skutečnost, že k pádu stromu došlo vlivem povětrnostních vlivů, v tomto případě intenzity orkánu.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 6 Co 2948/2006 – 403 ze dne 19. 1. 2007

V této záležitosti řešené přímo Zhotovitelem se jednalo o skutkovou situaci, kdy na turistické stezce v NPR Boubínský prales bylo způsobeno za bezvětrí smrtelné zranění paní J. Š., a to konkrétně pádem stromu (jedle) napadené rostlinným škůdcem.

Žalovány byly 1) Správa NP a CHKO Šumava, 2) Lesy České republiky, s. p.

Věc nejprve řešil Okresní soud v Prachaticích. Ten vyšel z toho, že MŽP uložila Správě NP a CHKO zasažení informačních tabulí, však nikoliv prostoru, v němž došlo k úrazu. Okresní soud k tomu uvedl, že pokud orgán vyššího stupně vyhodnotil nutnost výstrahy pouze u určitých území a prvý žalovaný tento úkol splnil, pak jej dle názoru okresního soudu není možno činit odpovědným za neinstalování výstražných cedulí v jiných místech.

Co se týče Lesů ČR dospěl okresní soud k závěru, že u něho nedošlo k porušení § 415 SOZ, neboť toto ustanovení nelze vykládat jako povinnost počínat si tak, aby v každém okamžiku vyloučil závadu způsobitou vyvolat škodu na libovolném úseku cesty. Takový požadavek se rovnal objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou závadou ve schůdnosti stezky, kterou však z povinnosti tzv. generální prevence dovodit nelze. Vzhledem k tomu, že blíže cestám a stezkám jsou v oblasti stovky a tisíce obdobných souší, zaujal okresní soud názor, že za tohoto stavu nebylo reálně možné, aby Lesy ČR měly zjištěn stav všech souší stojících podél turistických stezek.

Krajský soud zaujal k věci názor odlišný. Dovodil především, že pokud v den úrazu nebyly v předmětném prostoru nainstalovány výstražné cedule, nedodržel první žalovaný povinnost počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám.

Co se týče druhého žalovaného, tedy Lesů České republiky, s. p., zaujal krajský soud následující právní postoj:

„Druhému žalovanému je ze strany žalobců vytýkáno porušení právní povinnosti spočívající v tom, že předmětný strom nepokácel, ačkoliv se jednalo o potencionálně nebezpečný strom hrozící spadnutím. Dle názoru odvolacího soudu nelze prevenční povinnost druhého žalovaného takto vykládat. Z ustanovení § 45 obč. zákoníku je třeba dovodit povinnost počínat si tak, vzhledem ke konkrétním okolnostem, aby nebyla způsobena škoda. Z dokazování soudu prvního stupně nepochybně vyplývá, že v předmětném prostoru se nacházelo několik tisíc obdobných suchých stromů, u nichž hrozilo nebezpečí pádem. Je také nepochybné, že pouze vizuálně není možno stanovit časový horizont, kdy strom může spadnout. Za situace, že žalobci nebylo tvrzeno, že druhý žalovaný byl upozorňován právě na možnost pádu předmětného stromu, či že tento strom na první pohled vykazoval znaky svědčící o bezprostředním ohrožení života, zdraví či majetku, a že tedy věděl, že právě u tohoto stromu je bezprostřední nebezpečí jeho pádu, nelze spatřovat porušení prevenční povinnosti ze strany druhého žalovaného v tom, že tento předmětný strom nepokácel. ....“ Věc následně skončila o Okresního soudu v Prachaticích soudním smírem.

Rozsudek NS ČR ze dne 11. 6. 2020 č. j. 25 Cdo 3108/2019-156

Předchozí rozhodnutí byla vydána za účinnosti SOZ. Až v roce 2020 byla v právních informačních systémech publikována rozhodnutí NS ČR dle NOZ. Z nich relevantní je zejm. rozsudek NS ČR ze dne 27. 5. 2020 č. j. 25 Cdo 3510/2019-182 a rozsudek NS ČR ze dne 11. 6. 2020 č. j. 25 Cdo 3108/2019-156, který níže popíšeme.

Jednalo se o situaci, kdy žalobce spadl do jímky, nacházející se na pozemku ve vlastnictví žalovaného, přičemž utrpěl zranění a poškodil si oděv. Jímka, opatřená pochozím plastovým poklopem, je umístěna v okrajové části neoploceného pozemku v centru města za nákupním střediskem, mezi neupravenou zelení a náletovými keři a nevede k ní žádná cesta ani pěšina. Žalobce se v dané okrajové části pozemku pohyboval s úmyslem vykonat potřebu. Okresní soud vzal v úvahu, že pozemek sice nebyl oplocen, avšak nebyl žádný důvod k tomu, aby se kdokoli po pozemku pohyboval v blízkosti jímky, nevedla kolem ní žádná cesta a pozemek kolem ní byl zarostlý. Jímka byla opatřena odpovídajícím poklopem, který žalovaný zhruba jednou za měsíc kontroloval, když odečítal údaje na elektroměru, nacházejícím se za jímkou. S odkazem na dosavadní judikaturu k ustanovení § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku účinného do 31. 12. 2013, např. na rozhodnutí publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 36/1988, okresní soud uzavřel, že žalovaný neporušil svou prevenční povinnost zakotvenou v § 2900 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále jen "o. z."), jestliže jímku umístěnou na svém neoploceném a volně přístupném pozemku v místech, kudy nevede žádná cesta, nezajistil jinak než pochozím poklopem, a proto neodpovídá za škodu na zdraví a věcech, která vznikla žalobci pádem do jímky. Okresní soud proto žalobu na zaplacení náhrady bolestného 50.970 Kč, škody na oblečení 5.100 Kč a nákladů na vypracování znaleckého posudku 1.600 Kč zamítl jako nedůvodnou. Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 16. 5. 2019, č. j. 25 Co 79/2019-122, potvrdil zamítavý rozsudek okresního soudu a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného okresním soudem, ztotožnil se s jeho výkladem § 2900 o. z. a zdůraznil, že vlastník pozemku nemá povinnost zajistit úpravu pozemku pro bezpečnou chůzi tam, kde pozemek nemá charakter chodníku, není povinen chovat se tak, aby v každém okamžiku vyloučil závadu na libovolném úseku svého pozemku, zvláště není-li tam zřízena cesta. Jímka byla za použití pochozího víka zabezpečena dostatečným způsobem, její stav byl žalovaným kontrolován v potřebných intervalech. Naproti tomu žalobce si podle odvolacího soudu nepočínal dostatečně obezřetně a nezachoval běžnou míru opatrnosti, když se večer, za snížené viditelnosti, pohyboval po zarostlém pozemku v nepřehledném terénu v místech, kam nevede žádná cesta.

K aplikaci § 2900 NOZ NS uvedl: „*Ustanovení § 2900 o. z. zakládá obecnou prevenční povinnost každé osoby předcházet vzniku škod. Navazuje na ustanovení § 415 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen "obč. zák."), oproti němuž však obsahuje významné formulační odlišnosti mající zásadní dopad z hlediska použitelnosti závěrů dosavadní aplikační praxe. Vyjma toho, že citované ustanovení nově výslovně předpokládá nástup prevenční povinnosti pouze v případech, kdy to vyžadují konkrétní okolnosti případu či zvyklosti soukromého života, a že chrání odlišně vymezené právní statky náležející jinému, lze zásadní rozdíl spatřovat rovněž v tom, že se nadále již*

nepočítá s dosahem obecné prevence na případy způsobení škody opomenutím škůdce, nýbrž je postihováno výhradně konání, tj. aktivní jednání osob [obdobně srov. např. Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, s. 86-88, či Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1512]. Jinými slovy, toto ustanovení má nadále dopadat jen na případy aktivního počínání, které je požadavkem generální prevence limitováno tak, že při něm musí konající osoba dbát práv jiných osob, aby do zákonem vyjmenovaných statků nebylo neopodstatněně zasazeno vzhledem ke konkrétním poměrům a souvislostem.“

K § 2901 uvedl NOZ následující: *„Zvláštní podmínky, za nichž vznikne subjektu povinnost k náhradě újmy způsobené jeho omisivním jednáním (nekonáním, opomenutím), pak stanoví § 2901 o. z. Za východisko právní úpravy, jež zakládá odlišný odpovědnostní režim v závislosti na tom, zda újma vzešla z aktivního či pasivního jednání škůdce, lze považovat obecnou tezi, že každý by měl v zásadě bez výjimky odpovídat za své konání, tedy jednání, jímž aktivně ovlivňuje okolí a může zasáhnout do právní sféry jiného, avšak požadovat po osobě, aby zakročila na ochranu jiného, ačkoli se na kauzálním procesu vedoucím ke vzniku újmy nijak nepodílela, je možno pouze ve specifických a zvláště odůvodněných případech. Zákon tak ukládá tzv. zakročovací povinnost toliko 1) tomu, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo nad ní má kontrolu, 2) odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami, potažmo 3) tomu, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit. To vše za podmínky, že vznik předmětné povinnosti odůvodňují okolnosti případu či zvyklosti soukromého života. Ustanovení § 2901 o. z. má subsidiární povahu a postihuje tak pouze případy, v nichž je vzhledem ke konkrétním okolnostem namíste dovést povinnost subjektu zakročit na ochranu jiného, ačkoli jiná konkrétní zákonná či smluvní povinnost v tomto směru absentuje. Nezakládá přitom samostatnou skutkovou podstatu náhrady škody, nýbrž (obdobně jako ustanovení § 2900 o. z.) toliko specifikuje podmínky, za nichž bude možno konkrétní jednání subjektu považovat za porušení zákonné povinnosti ve smyslu § 2910 o. z. (obdobně srov. např. Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, s. 91-93).“*

K „rozhraní mezi § 2900 a § 2901 NOZ uvedl NS následující:

„V některých případech je složité rozhodnout, zda se v konkrétním případě jedná o aktivní konání, anebo pasivní opomenutí, pomoci mohou následující kritéria: kdo založil nebo zvýšil nebezpečí pro cizí právní statek, jedná; kdo neodvrátil existující nebezpečí, aniž by je zvýšilo jeho konání, opomijí [Wandt, M. Gesetzliche Schuldverhältnisse. 5. vydání. München: Verlag Franc Vahlen, 2012, s. 329, citováno v: Hulmák, M. a kol. Občanský

zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1542]. Odpověď na otázku, které z ustanovení § 2900 a § 2901 o. z. na určitou situaci dopadá, nemusí být vždy zcela jednoznačná, neboť se bude odvíjet od skutkového stavu věci a od tvrzení poškozeného o tom, jakým způsobem bylo do jeho práv zasaženo. V některých případech se bude zřejmě jednat o kombinaci obou možných způsobů porušení právní povinnosti-tedy jak konání, tak opomenutí (za splnění předpokladů § 2901, jež vymezují podmínky odpovědnosti úzeji).“

Dále se NS vyjádřil k podmínkám aplikace § 2901 NOZ, a to následovně: *Koná-li vlastník při správě věci a při nakládání s ní způsobem, jenž vyvolá újmu třetí osoby, dopustí se porušení § 2900 o. z. Vytvoří-li vlastník při správě předmětu svého vlastnictví a nakládání s ním nebezpečnou situaci, resp. bude-li mít kontrolu nad nebezpečím hrozícím jinému od předmětu jeho vlastnictví, a přitom neučiní dostatečná opatření k odvrácení hrozící újmy, poruší povinnost plynoucí z § 2901 o. z. V každém konkrétním případě však je třeba vážit, zda zárok proti hrozící újmě vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života. Tedy utrpí-li poškozený újmu na pozemku, pak za ni vlastník pozemku bude odpovídat v případě, že jeho konání při správě pozemku nebylo dostatečné a nevyhovělo zvyklostem soukromého života, jež vyžadují, aby si vlastník při nakládání s věcí a při její správě počínal tak, aby nedocházelo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného, případně tehdy, pokud vytvořil (či toleroval) na pozemku nebezpečnou situaci, aniž by učinil dostatečná opatření k odvrácení hrozící újmy. Způsob nakládání s věcí a standard jejího zajištění ve vztahu k možné újmě třetích osob bude tedy třeba zkoumat vždy v každém jednotlivém případě s přihlédnutím k povaze věci, zvyklostem soukromého života, místním poměrům a konkrétním okolnostem vzniku újmy. Tato východiska, která nebyla v ustanovení § 415 obč. zák. výslovně obsažena, do jisté míry vyplývala již z ustálené judikatury k § 415 obč. zák. a svým obsahem vymezovala odpovědnost za škodu, způsobenou jak konáním, tak opomenutím (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 1986, sp. zn. 1 Cz 25/86, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 36/88, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4605/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2010, sp. zn. 25 Cdo 374/2008, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 4132/2016), proto z ní bude v zásadě možno vycházet i nadále. Podle závěrů rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2014, sp. zn. 25 Cdo 4195/2013, ustanovení § 415 obč. zák. nezakládá objektivní odpovědnost za vzniklou škodu, nýbrž vztahuje odpovědnost na případy, kdy s ohledem na obecnou lidskou zkušenost je možné rozumně předvídat, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem, že ke vzniku škody může dojít. Každý je proto povinen zachovávat takový stupeň bedlivosti, který lze po něm vzhledem ke konkrétní místní situaci (znalosti místních poměrů) rozumně požadovat a který, objektivně posuzováno, je způsobitý zabránit vzniku škody.“*

K možnosti uplatnit starší judikaturu na předmětný případ uvedl NS následující:

„Pro danou věc jsou zejména platné závěry vyplývající z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 1986, sp. zn. I Cz 25/86, publikovaného pod R 36/88 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, podle něž na vlastníku, správci či uživateli pozemku, který není komunikací (chodníkem), nelze ani s ohledem na ustanovení § 415 obč. zák. požadovat, aby zajistil úpravy a přizpůsobení pozemku pro bezpečnou chůzi, i když je pozemek k chůzi fakticky využíván. Takovou povinnost vlastníka pozemku podle § 2900 ani § 2901 o. z. nelze dovodit, zejména nikoli za situace, kdy jde o pozemek sice v centru města, avšak mimo komunikační zóny, k chůzi ani fakticky nevyužívaný, nekultivovaný, zarostlý vysokou travou a náletovými dřevinami, jako je tomu v tomto případě. Dovolací soud (vycházející z odvolacím soudem zjištěného skutkového stavu, který podle § 241a odst. 1 o. s. ř. dovolacímu přezkumu nepodléhá) pokládá za správný závěr soudů obou stupňů, že v daném případě žalovaný jímku zabezpečil a její stav kontroloval způsobem odpovídajícím místním poměrům a míře potenciálního nebezpečí plynoucího třetím osobám z její existence. Stejně tak je odůvodněný závěr soudů, že žalovaný nemohl předpokládat, že se v okolí jímky bude někdo pohybovat a na poklop jímky vstupovat a pokud ano, že si nebude počínat obezřetně. Nelze uzavřít, že by v důsledku konání žalovaného (zakrytí jímky plastovým pochozím poklopem, kontrolovaným jednou měsíčně) vznikla žalobci újma (§ 2900 o. z.), či že by tím, že jímku neopatrnil další zábranou a nekontroloval ji častěji než jednou za měsíc, žalovaný porušil povinnost učinit opatření k odvrácení újmy hrozící v důsledku nebezpečného stavu, který vytvořil (nad kterým měl kontrolu). Proto neodpovídá za újmu, která žalobci pádem do jímky vznikla, a to na základě žádného ze dvou shora citovaných ustanovení. Dovolací soud uzavírá, že jímka na pozemku představuje potenciální nebezpečí, k jehož odvrácení je vlastník pozemku povinen podle § 2901 o. z. jímku zabezpečit opatřeními odpovídajícími poloze, povaze a způsobu využití pozemku i umístění jímky na pozemku. Není-li pozemek komunikací (chodníkem) a není k chůzi ani fakticky využíván, není vlastník pozemku povinen zajistit úpravy a přizpůsobení pozemku pro bezpečnou chůzi.“

Závěry plynoucí z judikatury

NS opakovaně dovodil, že vlastník lesa je odpovědný za stav porostů na svých pozemcích, je povinen **kontrolovat jejich stav a přijímat adekvátní opatření** zamezující či snižující možnost vzniku škody na zdraví, majetku a jiných hodnotách. V případě, kde žalovaný správce lesa argumentoval ustanovením **§ 19 lesního zákona**, jež upravuje právo na volný vstup do lesa jako právo realizované na vlastní nebezpečí, Nejvyšší soud konstatoval, že *toto ustanovení nevylučuje, aby odpovědnost vlastníka lesa za škodu byla založena tam, kde s přihlédnutím ke konkrétním poměrům a okolnostem lze vyžadovat jistou intenzitu péče o*

lesní porost a předvídatost vlastníka vzhledem ke hrozícím rizikům. (Jde však o judikaturu, která se vztahuje ke znění lesního zákona před výše popsanou novelou.)

Pro stanovení konkrétního rozsahu preventivních povinností na daném konkrétním místě je zásadní způsob a intenzita využívání tohoto místa; soudy opakovaně dovodily, že vlastník lesa není povinen mít pod svou plnou kontrolou veškerý porost v lese, aby neporušil svou preventivní povinnost, je však povinen zajistit provozní bezpečnost v místech, kde obvykle dochází k pohybu osob, ať už by se jednalo o pracovníky v lese, návštěvníky lesa či třeba uživatele pozemků nacházejících se v bezprostřední blízkosti lesa.

Co se týče vlivu **mimořádných meteorologických jevů (silný vítr, přívalové srážky), pak ty nezbavují vlastníka lesa odpovědnosti tam, kde ke vzniku ohrožení došlo již před vznikem škody a to porušením preventivních povinností vlastníka lesa;** soudy opakovaně dospěly k závěru o existenci odpovědnosti vlastníka stromu za škody způsobené jeho pádem či pádem jeho větví v případech, kdy statika stromu byla narušena v důsledku zanedbané péče o tento strom (hniloba, suché větve) a mimořádné povětrnostní vlivy toto již existující ohrožení (např. staticky narušený strom) pouze transformovaly ve skutečně vzniklou škodu (např. pád stromu na zaparkovaný automobil).

Hospodaření v lese v souladu s platným hospodářským plánem, popřípadě v souladu s pokyny odborného lesního hospodáře, popřípadě v souladu s rozhodnutími orgánů státní správy lesů a ochrany přírody a krajiny, nezbavuje vlastníka lesa odpovědnosti za případné neplnění obecné preventivní povinnosti; soudy opakovaně nepřisvědčily argumentaci, že pokud vlastník lesa hospodaří v souladu se schváleným lesním hospodářským plánem, nelze v jeho jednání ve vztahu k péči o les shledat protiprávnost. Protiprávnost v těchto případech soudy vždy dovozovaly z porušení ustanovení § 415 původního občanského zákoníku, lesní hospodářské plány nepovažovaly za právní úpravu vztahující se na jednání, jehož protiprávnost se posuzuje, která by vylučovala možnou aplikaci ustanovení o generální prevenční povinnosti.

Vlastník lesa se může částečně či zcela zprostit odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku porušení svých preventivních povinností v případě, že se na vzniku škody podílel i sám poškozený; v těchto případech soudy dovodily, že se nemusí jednat vždy jen o zaviněné jednání ze strany poškozeného (např. vědomé úmyslné porušení zákazu vstupu), ale poškozenému se přičítá i náhoda, která jej postihla (např. poškozený v důsledku leknutí z vyrušení početné skupiny černé zvěře zavrával a do řádně označeného ohroženého prostoru spadl).

Veřejně dostupný podklad ke konkrétním opatřením k monitoringu a odstraňování stromů

Konkrétními opatřeními se zabývá odborné sdělení Odpovědnost za újmu vyplývající z obecného užívání lesních cest a systém kontroly jejich stavu jako doklad o plnění prevenční povinnosti, jež bylo vytištěno ve Zprávách z lesnického výzkumu vydávaných ÚHÚL, č. 63, 2018 (2) na str. 147 - 151 autorů P. Procházkové, P. Hružy a A. Klikové, kteří jsou univerzitními pedagogy. Autoři vycházejí z toho, že přestože je vstup do lesa na vlastní nebezpečí, nepřestává zde platit i právo soukromé, a to NOZ. Autoři dále správně upozorňují na § 2958 při zohlednění míry zavinění na obou stranách. Výše popsanou tzv. notifikační povinnost interpretují autoři pro vlastníky lesa tak, že „pokud na nebezpečí, které na jejich pozemcích hrozí, uživatele vhodně upozorní, ztrácí poškozený právo náhrady újmy, které mohl díky upozornění zabránit.“ Obecnou odpovědnost za škodu interpretují v daném případě jako povinnost „udržování dobrého stavu lesa a cestní sítě“. Prevenční povinnosti je třeba dostát kontrolou stavu lesních cest a zdravotního stavu porostů, dodržováním pracovních a technologických postupů nebo předcházením zanedbání požadavků bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Pro určení rozsahu povinností vlastníka nebo správce lesa je třeba také vymezit režim míst se zvýšenou frekvencí návštěvnosti. V takových místech je nutné přizpůsobit činnost vytiženosti místa, a to také zvýšenou péčí o okolní porost lesní cestní sítě a častějším prováděním kontroly, aby byl zachován stav zaručující bezpečnost pohybu návštěvníků.

Autoři článků se zabývají i situací, kdy je lesní pozemek součástí tzv. bezzásahových území s omezeními dle ZOPK. Autoři k tomu uvádějí: *„Pokud v území hrozí nebezpečí a zásahy prováděny nejsou, je nutné splnit notifikační povinnost – na nebezpečí vhodně upozornit (rozsudek NS sp. zn. 25 Cdo 2471/2000). Značnou výhodou v tomto ohledu může být zpracování plánů a map údržby lesních odvozních cest, zejména pak těch, na kterých jsou značeny trasy (např. cyklotrasy), nebo specializovaných stezek určených k rekreaci. Bezpečnost tras, značených na lesních cestách, a stezek a újmy na nich vzniklé může být potenciálně předmětem soudních sporů.“*

Autoři se pak podrobně zabývají zejm. systémem kontroly stavu lesních cest. Autoři uvádějí k tomuto následující: *„Aby byla prevenční povinnost naplněna v maximální možné míře, je vhodné vytvořit a důsledně dodržovat systém kontroly lesní cestní sítě a stezek. Jako nejúčinnější a nejrychlejší se jeví metoda terénního monitorování jejich stavu a jeho okamžité elektronické hlášení a zpracování odpovědným subjektem či osobou. Monitorování stavu by mělo být pracovním úkolem každého ze zaměstnanců daných subjektů, kteří se po majetku pohybují v rámci náplně své pracovní činnosti a správy majetku. Zjištěné nedostatky, poškození a potenciálně nebezpečná místa vyfotografují*

a společně s GPS souřadnicemi výskytu odešlou v elektronické podobě odpovědnému pracovníkovi, který má na starosti lesní cestní síť. Ten zadá informaci do systému GIS, přidělí jí stupeň naléhavosti (podle míry závažnosti a hrozcích rizik), označí ji datem nálezu a vloží do systému a postoupí ji k vyřízení (Tab. 1). Tím se informace dostane k technickým pracovníkům realizujícím opravy. V praxi je vhodné vytipovat nejvytíženější cesty a kontrolovat je prioritně, popřípadě častěji. V případě rozsáhlejších nebo časově a technicky náročnějších zásahů bude tato informace do systému zadána spolu s požadavkem na umístění upozorňujícího značení či dočasného uzavření cesty. Pro lepší orientaci v systému a snadné rozpoznání naléhavosti jednotlivých problémů budou zadané informace zobrazovány na mapě GIS. Zobrazovat se bude pouze odkaz s barevným rozlišením naléhavosti a po jeho otevření se zobrazí plná informace o závadě, zpracovaná v odpovídajícím formuláři. Mapa by měla sloužit také k efektivnímu plánování oprav tak, aby je bylo možné provádět v co nejkratším čase a co nejekonomičtěji. Ve chvíli, kdy bude závada odstraněna, bude o tom opět do systému vložena informace, která bude obsahovat způsob a datum opravy a jméno osoby, která byla za její provedení zodpovědná (Tab. 2).“ Četnost provádění kontroly uvádějí autoři článku 1x měsíčně.

Na internetu lze dohledat pokyn výrobně technického ředitele Lesů ČR, s. p., č. 2/2012, který všem organizačním jednotkám Lesů České republiky, s. p. dále ukládá, aby nalezené zdravotně narušené stromy, které hrozí bezprostředním pádem, byly bezodkladně, nejpozději však do 10 dnů od jejich zjištění, zadány k těžbě a zpracovány. V případech, kdy není možné zajistit odstranění těchto jedinců v uvedené lhůtě, bude daný prostor ohraničen páskou se zákazem vstupu, a to v minimální vzdálenosti jedné výšky stromu. Tyto jedince je nutné odstranit ihned po pominutí důvodů, pro které nemohli být pokáceni ve stanovené lhůtě. O zajištění nebezpečného prostoru bude pořízena fotodokumentace (např. služebním telefonem), která bude sloužit jako důkazní materiál v případech, kdy je páska odcizena či zničena, a která musí být k dispozici nejméně do doby zpracování nebezpečného stromu. Předmětný pokyn dále také obsahuje vlastní definici zdravotně narušeného stromu: Zdravotně narušený strom je strom s vizuálně patrnými znaky poškození majícími zásadní vliv na stabilitu stromu, který tak hrozí statickým selháním a bezprostředním ohrožením svého okolí. Špatný zdravotní stav stromů signalizují příznaky typické pro působení jednotlivých škodlivých biotických nebo abiotických činitelů, např. plodnice dřevokazných hub, opadávající kůra ze stromů, otvory po datlovitých ptácích, usychající koruny, nalomení stromů atd.

Předmětný pokyn také obsahuje speciální ustanovení týkající se prevence při extrémních klimatických jevech, dle kterých dalším navazujícím opatřením v hojně navštěvovaných lokalitách je preventivní kontrola lesních porostů po extrémních klimatických jevech (vítr, sníh, námraza apod.). Při rozsáhlých kalamitách požádá příslušná organizační jednotka

Lesů České republiky, s. p. příslušný orgán státní správy lesů o vydání rozhodnutí o dočasném omezení nebo vyloučení vstupu do lesa podle § 19 odst. 3 lesního zákona v zájmu ochrany zdraví a bezpečnosti osob.

Speciální ustanovení obsahuje tento pokyn i ve vztahu k prevenci na územích se zvýšeným zájmem ochrany přírody: Největší nebezpečí pádu stromů a jejich větví je v lokalitách se zvýšeným zájmem ochrany přírody, zejména v místech, kde se nacházejí odumřelé stromy nebo jejich pahýly a staré dutinové (doupné) stromy ponechané do fyzického rozpadu na základě požadavku orgánů ochrany přírody. Na přístupových cestách do bezzásahových území, vymezených na základě dohody o spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky, jakož i do území s objektivní omezenou možností zásahu negativně ovlivňující bezpečnost provozu na těchto cestách (omezení může vyplývat z právního režimu území nebo může být dáno přírodními faktory) budou organizační jednotky Lesů České republiky, s. p. na hranici takového území umisťovat a udržovat ve funkčním stavu informační tabule s upozorněním na nebezpečí ohrožení zdraví a života v provedení dle platného design manuálu LČR.

Předpis neobsahuje žádnou kvantifikaci provádění kontrol.

ČÁST DRUHÁ

ODPOVĚDI NA OTÁZKY OBJEDNATELE

Otázka č. 1:

Je Správa NP jako vlastník pozemku, přes který je vedena vyznačená stezka, nebo jako vlastník sousedního pozemku sousedící s pozemkem přes který je vyznačena stezka, povinna aktivně zajišťovat bezpečnost osob po ní se pohybujících? Vyznačenou stezkou se rozumí turistická cesta, přístupová stezka pro horolezce, hipostezka, cyklostezka.

Ano, tuto povinnost Objednatel má. Povinnost vychází především ze zakročovací povinnosti upravené v § 2901 NOZ.

V otázce Objednatel uvádí formulaci „*aktivně zajišťovat bezpečnost osob*“. Přesnější by patrně bylo hovořit o povinnosti předcházet škodám, nikoliv aktivně zajišťovat bezpečnost.

Existence turistické stezky, přístupové stezky pro horolezce, hipostezky a cyklostezky by měla vést Objednatele ke zvýšené pozornosti při monitorování rizik přímo na stezce (např. funkčnost můstku přes potok, existence překážky – např. padlého stromu – na cyklostezce apod.), ale také mimo stezku (např. pádem hrozící strom poblíž stezky). Podrobněji viz odpověď na otázku č. 2.

Otázka č. 2:

Je vlastník pozemku odpovědný za zajištění bezpečnosti osob pohybujících se po něm nebo v jeho blízkosti?

Ano, vlastník pozemku je v určitém rozsahu (viz níže) odpovědný za zajištění bezpečnosti osob pohybujících se po něm nebo v jeho blízkosti. Jeho odpovědnost vyplývá především z § 2901 NOZ.

Důležitá pro posouzení míry odpovědnosti Objednatele je skutečnost, že je profesionálním správcem státních pozemků s příslušným odborným aparátem¹¹ (byť si je Zhotovitel vědom,

---

¹¹ Jak uvedl Nejvyšší soud, „nelze přehlédnout, že žalovaný státní podnik [jednalo se o Lesy České republiky, s. p.] je odborným a profesionálním správcem lesních porostů, který k plnění své funkce disponuje personálem a odbornými znalostmi i zkušenostmi, a lze na něj opodstatněně klást požadavek, aby v rámci své specializované

že – jak bylo uvedeno v zadání právního rozboru – je Objednatel omezen finančně i personálně a nemůže zajišťovat komplexně veškeré činnosti spojené s případnou údržbou nebo zabezpečení cest). Přesto **není odpovědnost Objednatele neomezená (Objednatel neodpovídá např. za škody na zdraví způsobené vyšší mocí (např. pád stromu za extrémní bouře – to jen za předpokladu, že strom již před bouří nebyl viditelně poškozen)** a je vázána na splnění určitých podmínek. Mezi ně patří naplnění tzv. **příčinné souvislosti** mezi porušením povinnosti Objednatele a vznikem škody a také **zavinění** Objednatele, přičemž však zavinění ve formě nedbalosti se dle § 2911 NOZ **presumuje**.¹²

Zakročovací povinnost také stihá dle § 2901 NOZ Objednatele jen tehdy, **vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života**.¹³ Tím je kladen důraz na **individuální posouzení každé jednotlivé situace**. Je vždy nutné zohlednit konkrétní časové a místní okolnosti (srov. NS 25 Cdo 618/2001). Nutno zvážit např. **pravděpodobnost vzniku újmy** (nebezpečnost jednání), **rozpoznatelnost hrozby vzniku újmy**, **poměr mezi důležitostmi zájmu škůdce** (v našem případě zájem na nerušeném průběhu přírodních procesů v nejpřísněji chráněných lokalitách) a **hodnotou ohroženého statku poškozeného**.

Při posouzení odpovědnosti Objednatele je nutno zvážit, že min. část pozemků, z nichž hrozí pád stromu, je v našem případě součástí **bezzásahových území** s omezeními dle § 38 ZOPK. **Pokud v území hrozí veřejnosti nebezpečí a zásahy prováděny nejsou či jsou prováděny omezeně, je nutné na nebezpečí vhodně upozornit – viz i v části první tohoto rozboru popsaná notifikační povinnost a je nutno zvážit také možnost omezení přístupu veřejnosti do předmětného území.**

Vztah pravidel NOZ a režimu ochrany přírody v ZOPK však není zcela vyjasněn, když NS zatím dle nám dostupných výkladů se k této záležitosti dosud konkrétněji nevyjádřil (viz výše). **Lze konstatovat, že hospodaření v souladu s lesním hospodářským plánem a omezeními vyplývajícími ze ZOPK a na něj navazujícími rozhodnutími či jinými akty správních orgánů nezbavuje samo o sobě Objednatele odpovědnosti za případné**

činnosti jednak vyhodnotil rizika, která hrozí osobám vstupujícím na frekventovaných místech do lesa, jednak aby byl informován o stavu porostu v takových místech“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2013 spis. zn. 25 Cdo 3354/2011).

¹² Otázka zavinění je spojena především se zachováním potřebné obezřetnosti, kterou připisujeme osobě průměrných vlastností (§ 2912 odst. 1), případně odborníkovi (§ 2912 odst. 2). Více viz část první tohoto rozboru.

¹³ Podle Nejvyššího soudu je každý „*povinen zachovávat vždy takový stupeň bedlivosti (pozornosti), který lze po něm vzhledem ke konkrétní časové a místní situaci rozumně požadovat a který – objektivně posuzováno – je způsobilý zabránit či alespoň co nejvíce omezit riziko vzniku škod na životě, zdraví či majetku; uvedené ustanovení mu však neukládá povinnost předvídat každý v budoucnu možný vznik škody.*“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2003 spis. zn. 25 Cdo 618/2001).

neplnění obecné preventivní povinnosti. Jde však patrně o skutečnosti, k nimž by mělo být i v občanském soudním řízení přihlédnuto. Zároveň považujeme za vhodné, aby Objednatel **požádal o příslušné výjimky a stanovisko nutné dle ZOPK k příslušným zásahům orgány ochrany přírody** (v podrobnostech viz část první tohoto rozboru).

Nelze také přejít otázku **(spolu)odpovědnosti poškozeného.** Návštěvník NP by měl přizpůsobit své chování povaze a charakteru aktivity, kterou vykonává, současně by se měl zdržet takového jednání, k němuž není náležitě připraven s ohledem na svůj věk, zkušenosti, znalosti apod. Není zatím zřejmé, nakolik budou soudy přihlížet k těmto poměrně novým ustanovením § 63 odst. 5 ZOPK (povinnost dbát své osobní bezpečnosti na pozemních komunikacích, stezkách a pěšinách, vyznačených cyklostezkách apod. a povinnost přizpůsobit své jednání stavu přírodního prostředí na těchto pozemcích a nebezpečím v přírodě obvyklým; formulace o neodpovědnosti vlastníků za škody na majetku zdraví nebo životě vzniklé jiným osobám působením přírodních sil nebo vlastním zaviněním jiných osob) a § 19 odst. 2 lesního zákona („*Každý je povinen při pohybu na cizích pozemcích včetně pohybu na pozemních komunikacích, stezkách a pěšinách, vyznačených cyklostezkách, odpočinkových místech, tábořištích a v altáncích mimo zastavěná území obcí dbát své osobní bezpečnosti nebo bezpečnosti osob svěřených a přizpůsobit své jednání stavu přírodního prostředí na těchto pozemcích a nebezpečím v přírodě obvyklým. Vlastníci pozemků neodpovídají za škody na majetku, zdraví nebo životě, vzniklé jiným osobám působením přírodních sil nebo vlastním zaviněním těchto osob.*“). Zpracovatel nedoporučuje na tato ustanovení spoléhat do doby, kdy se k jejich interpretaci na předmětný případ vyjádří Nejvyšší soud. **V obecné rovině se dá zatím konstatovat, že povinnosti toho, kdo se po stezkách, pěšinách atd. pohybuje, logicky odpovídají tomu, že vlastník lesa/části přírody neodpovídá za škody vzniklé nepředvídatelným působením přírodních sil.**¹⁴

Jaké aktivní konání, případně nekonání, ze strany vlastníka pozemku zapříčiní vznik jeho odpovědnosti za škodu na zdraví a majetku osob pohybujících se po tomto pozemku nebo v jeho blízkosti?

V daném případě by přicházela patrně v úvahu odpovědnost Objednatele za opomenutí konat. Toto nekonání by spočívalo v absenci jasnou vnitřní směrnicí stanoveného a kontrolovatelného systému monitoringu těchto cest, upozorňování návštěvníků na hrozící nebezpečí, jakož i systému opatření k odstranění těchto nebezpečí. Aby se Objednatel coby

¹⁴ Není patrně rozhodné, zda veřejnost užívá lesních cest coby účelových komunikací. Úprava veřejného přístupu na účelové komunikace v lesním zákoně je zvláštní právní úpravou, jež by měla mít přednost před úpravou obsaženou v zákoně o pozemních komunikacích.

osoba oprávněná hospodařit se státním majetkem vyhnul své odpovědnosti za škodu, **měl by dle našeho názoru přistoupit k následujícím opatřením:**

1. Identifikace, evidence a průběžné aktualizování přehledu rizikových míst, na nichž lze očekávat zvýšený výskyt veřejnosti (cesty, cyklostezky, turistické stezky, hipostecky, atp.). Jistě lze totiž předpokládat, že pohyb veřejnosti je závislý např. na ročním období, počasí, pandemické situaci apod.

2. Identifikace, evidence a průběžné aktualizování přehledu možných zdrojů ohrožení v místech uvedených ad 1) – např. staticky nestabilní stromy, kamení, sesuvy půdy atp.

3. Rozvrh kontrol, který bude odpovídat intenzitě výskytu potenciálně ohrožených osob a míře rizika zranění či poškození majetku.

4. Provádění mimořádných kontrol nad rámec kontrol pravidelných v reakci zejm. na proběhlé mimořádné meteorologické jevy (vichřice, silný vítr, vydatné dešťové či sněhové srážky atp.), ale i na kalamitní stav lesního porostu, a to i na základě upozornění od třetí osoby (návštěvník lesa aj.); tato upozornění by měl Objednatel bez zbytečného odkladu prověřit a zhodnotit.

5. Odstraňování zjištěných zdrojů ohrožení, např. skácením nestabilního stromu.

6. Zamezení vstupu veřejnosti do ohroženého prostoru, nelze-li bezprostředně eliminovat zjištěný zdroj ohrožení (např. zahrazení přístupové komunikace, v případě rozsáhlejšího ohroženého prostoru řešení formou dočasného omezení nebo vyloučení vstupu do lesa).

7. Upozornění na zjištěný zdroj ohrožení. Lze využít **výstražné tabule** umístěné na přístupových cestách do ohroženého prostoru, vyznačení ohroženého prostoru výstražnou páskou, informování obecních úřadů okolních obcí, informace na webových stránkách, infocentrech apod., přičemž jednotlivé typy upozornění je vhodné kombinovat.

8. S ohledem na to, že nelze přes všechnu preventivní péči riziko pádu stromu vyloučit, doporučujeme také pokusit se sjednat **pojištění proti škodám způsobeným na zdraví a majetku.**

Otázka č. 3

V případě odpovědnosti vlastníka je jiný přístup k turistickým stezkám, přístupovým horolezeckým stezkám, hipostezkám a cyklostezkám?

Zhotovitel odlišný přístup k těmto typům stezek v žádném z dostupných výkladů nezaznamenal.

Otázka č. 4

Je navržená směrnice č. 31 k realizaci opatření v souvislosti s výskytem nebezpečných stromů (viz příloha), z hlediska prevence dostatečná? Případně návrh na doplnění, popř. úpravy např. četnosti kontrol atd.

Ve svém čl. 1 návrh směrnice správně odlišuje uplatňování preventivních opatření na trasách přírodního charakteru a na trasách ostatních.

Zhotovitel se nedokáže z hlediska své právní odbornosti vyjádřit k tomu, zda jsou definice „bezprostředně nebezpečného stromu“, „potenciálně nebezpečného stromu“, „nevýznamného zásahu“ ad. správné. Jedná se o odbornou mimoprávní otázku.

Článek 2 navrhované směrnice upravuje typy preventivních opatření (pravidelný monitoring, informování veřejnosti). Doporučujeme zvážit přehled opatření o provádění mimořádných kontrol nad rámec kontrol pravidelných, odstraňování zjištěných zdrojů ohrožení a zamezení vstupu do ohroženého prostoru.

Co se týče „režimů uplatňování preventivních opatření“, pak navržená opatření na trasách přírodního charakteru nemusí být shledána občanskoprávními soudy dostatečná. Z hlediska civilních soudů by patrně nebylo shledáno dostatečným, že zásahy mají být prováděny „*jen do té míry, kdy je zásah nevýznamný*“. Jak už uvedl Zhotovitel výše, doporučuje Objednateli zažádat o příslušné výjimky a stanovisko dle ZOPK orgány ochrany přírody a pak postupovat v rámci „mantinelů“ vymezených příslušnými správními postupy a akty. Je možno zvážit také aplikaci také tzv. krajní nouze ve smyslu § 2906 NOZ („*Kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednající.*“). Nelze vyloučit, že by aplikací tohoto institutu bylo možno bezprostředně ohrožující stromy kácet i před vydáním příslušných správních aktů orgánů ochrany přírody, neboť řízení o nich mohou trvat léta. Je otázkou, zda by nebylo možno tento institut, resp.

podmínky jeho aplikace, do směrnice zakomponovat. V případě bezprostředního ohrožení zdraví a života by pak bylo možno přistoupit k naplnění preventivní povinnosti předcházet škodám bezprostředním zásahem (tedy odstraněním větve/stromu).

Zhotoviteli není zcela zřejmé, jak rychle má proběhnout terénní pochůzka.

Frekvence kontrol minimálně 1 x za měsíc (mimo hlavní turistickou sezónu minimálně 1 x za tři měsíce) se jeví ne zcela dostatečná, a to zejm. v prostoru soutěsek, které trpí masivní návštěvností. NS se v minulosti zabýval situací, kdy žalovaný udržoval pravidelně vyznačené turistické stezky – konkrétně můstek, na kterém došlo k úrazu, byl zkontrolován naposledy asi 10 dní před úrazem. Soud dospěl k tomu, že za této situace není možné žalovanému vytýkat zanedbání (nevykonávání) náležité péče a dohledu nad majetkem.

V návrhu čl. 7 („*Oznamovací povinnost a evidence výskytu bezprostředně nebezpečných stromů*“) poněkud postrádáme lhůty pro oznámení uvedených skutečností.

Celkově bychom doporučili návrh konkretizovat, např. o nejzazší termín pro odstranění stromů hrozících bezprostředním pádem. Za vhodné považujeme uložení povinnosti dokumentace zabezpečení nebezpečného prostoru (nap. vyfocení služebním telefonem) a případné zavedení on-line systému popsaného na konci části prvního tohoto právního rozboru.

Otázka č. 5

V případě negativního posouzení nebezpečnosti stromu pověřeným pracovníkem, dle navrhované směrnice, jaké vyplývají dopady na tohoto zaměstnance (stíhání, finanční újma atd.) v případech, kdy strom následně způsobí újmu na zdraví, životě nebo majetku.

S ohledem na rozsáhlost zájmů chráněných trestním zákoníkem (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění) a skutkovou variabilitu možného poškození hodnot jím chráněných pádem stromu či jeho části přichází v úvahu hned několik trestných činů, kterých se může Objednatel a/nebo jeho zaměstnanci za určitých okolností dopustit. Za nejpravděpodobnější lze patrně považovat možnost spáchání trestného činu těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku) či ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku), příp. usmrcení z nedbalosti podle § 143 trestního zákoníku.

Trestní odpovědnost je však krajní možností. Nelze ji však zcela vyloučit ani v souvislosti se zraněním nebo úmrtím v důsledku ponechání rizikových stromů bez jejich vytěžení či

alespoň bez upozornění na nebezpečí jejich pádu.¹⁵ Jde-li o situaci, kdy strom není vyhodnocen jako rizikový a ten přesto spadne, pak záleží na konkrétní příčině pádu – k tomu viz předchozí části tohoto rozboru. Pokud byl strom vyznačen jako rizikový a nebyl včas pokácen, aniž by tomu bránily závažné překážky, nelze trestní odpovědnost zcela vyloučit.

V souvislosti s předchozí částí tohoto rozboru zdůrazníme, že trestní odpovědnost lze uplatňovat samostatně a nezávisle na jiné právní či mimoprávní odpovědnosti. V některých případech je však přípustný **souběh trestní a jiné odpovědnosti**, např. odpovědnosti občanskoprávní (popsané výše). Např. trest za ublížení na zdraví se může uplatnit souběžně s povinností uhradit nemajetkovou újmu způsobenou takovým ublížením na zdraví v podobě bolestného a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku. Jistý vliv na trestněprávní posouzení věci jistě může mít také upozornění na možnost pádu stromu ve smyslu § 2897 trestního zákoníku.¹⁶

S ohledem na to, že v úvahu pro náš případ připadají zejm. nedbalostní trestné činy (viz výše), je nutno uvést, kdy je trestný čin spáchán z nedbalosti. To stanoví § 16 trestního zákoníku následovně:

(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Zavinění z nedbalosti se může vztahovat jak ke konání, tak k nekonání.

K příčinné souvislosti v trestním právu pak uvádí usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 10. 2015 č. j. 11 To 188/2015-272 řešícího pád stromu na lesní stezku, následující: „*Určité jednání nebo okolnost má povahu příčiny i tehdy, když kromě ní k následku vedly další jednání, okolnosti apod. Příčinná souvislost je dána i tehdy, když vedle příčiny, která bezprostředně způsobila následek, působila i další příčina, přičemž je*

¹⁵ Trestný čin může být způsoben i nekonáním (opomenutím). Aby šlo o trestný čin, musí však být mezi tímto (ne)konáním a následkem (resp. účinkem, např. v podobě konkrétní újmy na zdraví člověka) příčinná souvislost. To znamená, že mezi jednáním pachatele a způsobeným následkem musí být jasná vazba – tj., že bez jednání (opomenutí) pachatele by následek nenastal, příp. by nenastal tak, jak nastal.

¹⁶ Pokud se však vlastník pozemku vzdá práva na náhradu škody na pozemku podle § 2897 občanského zákoníku, pak to může mít vliv na odpovědnost dle § 228 tr. zákoníku (poškození cizí věci), nikoliv však na trestné činy uvedené výše související se životem a zdravím návštěvníků objektů vzniklých v ochranném pásmu lesa.

nerozhodné, jestli každá z těchto příčin byla jinak způsobila přivodit následek sama o sobě nebo mohla tento následek přivodit jen ve vzájemném spolupůsobení s druhou příčinou. Příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a následkem se nepřerušuje, jestliže k jednání pachatele přistoupí další skutečnost, která spolupůsobí při vzniku následku, jestliže však jednání pachatele zůstává takovou skutečností, bez které by k následku nedošlo. Jednání obžalovaného, i když je jen jedním článkem řetězu příčin, které způsobily následek, je příčinou následku i tehdy, pokud by následek nenastal bez dalšího jednání třetí osoby. Příčinná souvislost by se přerušila jen tehdy, kdyby nová okolnost působila jako výlučná a samostatná příčina, která způsobila následek bez ohledu na jednání pachatele.“

Objednatel je právnickou osobou (dále také jen „PO“), u níž nelze hovořit o nedbalosti, ale o tzv. **příčitatelnosti trestného činu** ve smyslu § 8 odst. 2 zákona o TO. Zavinění se proto **zkoumá u té fyzické osoby, jejíž jednání založilo trestní odpovědnost.**

Výčet trestných činů, jichž se právnická osoba může dopustit, je uveden v § 7 zákona o TO PO formou tzv. negativního výčtu. **Námi výše uvedené trestné činy může spáchat i právnická osoba, tedy Objednatel.** Právnická osoba trestný čin spáchá, jednal-li /případně opomenul-li jednat/ v zájmu této právnické osoby její statutární orgán, osoba ve vedoucím postavení, ale i zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (při plnění dalších zákonem stanovených podmínek). **Trestní odpovědností právnické osoby však není vyloučena trestní odpovědnost osoby fyzické. Tedy trestněprávně může odpovídat jak Objednatel, tak jeho zaměstnanec.** V této souvislosti zmiňme, že zákoník práce kombinuje zakročovací povinnost s **povinností oznamovací**, když vyžaduje, aby zaměstnanec upozornil nadřízeného vedoucího zaměstnance na škodu hrozící zaměstnavateli nebo zakročil proti hrozící škodě, pokud by tím bylo zabráněno bezprostřednímu vzniku škody.

Pokud by byla škoda způsobena **zaviněným porušením právní povinnosti zaměstnance** Objednatele, měl by Objednatel nejprve posoudit míru odpovědnosti konkrétních osob na vzniklé škodě a v případě, pokud ji zavinilo více osob, odůvodněně stanoví procentuální míru jejich odpovědnosti. V odůvodněných případech pak může soud rozhodnout, že všichni škůdci odpovídají za škodu **společně a nerozdílně**. Odpovědnost zaměstnance za škodu je vcelku podrobně upravena v ustanoveních § 250 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v platném znění, který rozlišuje několik typů takovéto odpovědnosti. Co se týče obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu způsobenou zaviněným porušením povinností při plnění jeho pracovních úkolů, zaměstnanec za ni odpovídá zaměstnavateli, pokud ji způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, přičemž byla-li škoda způsobena také porušením povinností ze strany zaměstnavatele, odpovědnost zaměstnance se tím poměrně sníží. Co se týče výše

škody, byla by neomezená, pokud by ji zaměstnanec způsobil zaměstnavateli např. úmyslně, v opilosti nebo po zneužití návykových látek. V opačném případě však může zaměstnavatel požadovat po zaměstnanci náhradu škody maximálně do výše 4,5 násobku jeho průměrného měsíčního výdělku.

Otázka č. 6

Pokud Správa NP upozorní výstražnou tabulkou, popř. výstražnou páskou, na nebezpečí vstupu na značenou turistickou stezku, je povinna rovněž odstranit nebo zakrýt turistické značení, tak, aby nedocházelo k případům, kdy osoba i přes výstrahu půjde značenou cestou, protože je tak v terénu vyznačena. Nebo tato případná povinnost spadá na subjekt, který trasu vyznačil (např. na Klub českých turistů)?

Podle ust. § 2896 NOZ „[o]známí-li někdo, že svoji povinnost k náhradě újmy vůči jiným osobám vylučuje nebo omezuje, nepřihlíží se k tomu. Učiní-li to však ještě před vznikem újmy, může být takové oznámení posouzeno jako varování před nebezpečím“.

Varování je tedy pro snahu vyhnout se odpovědnosti důležité, avšak samo o sobě nezbavuje Objednatele odpovědnosti za náhradu újmy v případě, že nebude vstup na rizikové místo zakázán.

Zhotovitel nezná přesné detaily vztahu mezi Objednatelem a KČT. Není vůbec vyloučeno, že by odpovědnost nesl jak Objednatel, tak KČT.

Pokud vstup do určitého území nebude zakázán, lze zvážit po dohodě s KČT zakrytí značek na rozcestích. Ovšem zakrytí značek nemusí být shledáno za dostatečný způsob splnění zakročovací povinnosti.

Pokud pak Objednatel bude informovat návštěvníky nikoli jen o nebezpečí, ale o zákazu vstupu na značenou stezku, pak je zakrytí značek jistým „dublováním“, nicméně vyloučit jeho vliv na právní názor soudu na míru odpovědnosti Objednatele nelze (byť osoba, která přes zákaz do předmětného území vstupuje, si musí být vědoma toho, že tam vstupovat nemá). **Každopádně doporučujeme se soustředit na precizaci obsahu a rozmístění informačních cedulí informujících o zákazu; máme na mysli jejich dostatečné a viditelné rozmístění na vstupech do ohrožené oblasti, na rozcestích, na internetu, příp. na jiných vhodných místech. Doporučujeme rovněž pečlivě rozmístění informačních cedulí dokumentovat** (v námi řešeném „boubínském“ sporu bylo ze strany poškozených rozporováno umístění cedulí před úrazem, a to i např. požadavkem na

dokazování stářím nýtků, ale samozřejmě hlavně svědecky). **Doporučujeme tedy provést fotodokumentaci a písemné zápisy o umístění cedulí a jejich pravidelné kontroly.**

Otázka č. 7

Správa NP si je vědoma vážnosti situace a o zvýšeném nebezpečí informuje veřejnost. A to prostřednictvím internetu a za pomoci výstražných tabulek umístěných v terénu. Jaká forma a intenzita by podle Vašeho názoru uspěla v soudním sporu v prospěch Správy NP.

Podle našeho názoru se musí jednat o komplex opatření popsany v odpovědi na otázku č. 2, z nichž v otázce č. 7 jsou uvedena pouze některá. Ani informovanost sama nemusí vždy stačit. Zákon stanoví také v určitých případech **povinnost preventivního zakročení na ochranu jiného**. V našem případě je patrně dána povinnost Objednatele zakročit, neboť Objednatel má nad situací kontrolu.

Závěrem

Závěrem jen zdůrazněme, že judikatura dovodila vyšší odpovědnost velké organizace s odborným a profesionální aparátem vykonávající práva a povinnosti vlastníka k lesnímu pozemku ve vlastnictví státu za škodu způsobenou pádem stromu na vyznačenou stezku (např. v rozsudku NS ČR 25 Cdo 2836/2011 ze dne 28. 2. 2013). Rozsudky NS (např. rozsudek NS ČR 25 Cdo 618/2001 ze dne 25. 2. 2003) akcentují nutnost pravidelné kontroly (pěších či cyklistických) stezek. Nová ustanovení lesního zákona a ZOPK o odpovědnosti veřejnosti vstupující do lesa či obecně přírody Objednatele z jeho občanskoprávní odpovědnosti sama o sobě ve všech myslitelných případech nevyviní. Doporučujeme tedy i před případnou úpravou příslušné směrnice zintenzivnit pravidelné kontroly nejvíce navštěvovaných stezek. V případě velmi vysokého rizika pádu stromu je možno využít institutů nejen lesního zákona umožňujících omezení vstupu na přesně vymezená území.

JUDr. Miloš Tuháček, advokát